

IGRA NA OTVORENOM – PROSTOR ZA HOLISTIČKI RAZVOJ DJETETA

Marina ĐURANOVIĆ

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
marina.duranovic@ufzg.hr

UDK 379.8:796

Pregledni rad

Sažetak

Igra je primarna, najvažnija i najomiljenija aktivnost djece u razdoblju ranog i srednjeg djetinjstva. Djeca su za igru najčešće motivirana intrinzičnim motivacijskim obrascima. Igra pruža djeci veliku radost i zadovoljstvo. Jedna je od funkcija igre u životu djece i njihova priprema za budućnost. Korijeni igre sežu daleko u prošlost. Usporedno s društvenim razvojem odvijao se i razvoj dječjih igara. Današnji brz razvoj tehnike i tehnologije uvelike je utjecao i na dječju igru. Pojavile su se neke nove vrste igara, kao i novi načini njihove provedbe. Dječja se igra u znatnoj mjeri preselila iz realnoga u virtualni svijet. U znatnom je porastu broj djece koja ostaju kod kuće i vrijeme provode igrajući na internetu različite računalne igre. Znatno je smanjen udio djece koja se igraju na otvorenom u prirodnom okruženju. Dječje igre na otvorenom kao da su nestale i izgubile svoju ljepotu i draž. S pedagoškog gledišta, postoji opravdana bojazan o smanjenju broja djece koja se igraju na otvorenom. Cilj je ovog rada uputiti na važnost i dobrobit dječjih igara na otvorenom koje omogućuju holistički razvoj djeteta. Igra u prirodnom okruženju omogućuje djetetu ispitivanje vlastitih sposobnosti i vještina. Kroz igru dijete upoznaje sebe i svijet koji ga okružuje, ona potiče njegovu maštu i kreativnost, obogaćuje i razvija sva njegova osjetila: dodir, miris, vid, sluh, njuh i kinestetička osjetila. Igrajući se vani, na otvorenom i u prirodi, dijete postaje mali istraživač, graditelj, kreator i inovator. Ono razmišlja, povezuje, zaključuje, rješava probleme, stječe nova motorička znanja i razvija brojne sposobnosti i vještine. U igri s drugom djecom uči se suradnji, toleranciji, komunikaciji, preuzimanju odgovornosti, pomaganju, dijeljenju, uvažavanju sebe, drugoga i prirode. Nužno je dijete vratiti prirodi i prirodu djetetu. Boraveći u prirodi, dijete razvija pozitivan stav prema okolišu te spoznaje važnost njegova očuvanja.

KLJUČNE RIJEČI: *dijete, holistički razvoj, igre na otvorenom, razvoj ekološke svijesti*

Igra tijekom povijesti

Igra ima dugu prošlost, koja se poklapa s poviješću čovječanstva, sastavni je dio kulture svih naroda i jedan od najstarijih oblika društveno-ljudske interakcije (Cata-

lano, 2021). Budući da je igra složen i višedimenzijski fenomen, u fokusu je interesa znanstvenika različitih profila, poput pedagoga, psihologa, sociologa, povjesničara i filozofa. Tijekom povijesti zabilježena su različita promišljanja o igri i njezinoj ulozi u djetetovu životu (prilagođeno prema Catalano, 2021). Platon (427. – 347. pr. Kr.) zagovara korištenje dječje slobodne igre kao sredstva za razvijanje vještina potrebnih za život u odrasloj dobi. Igru je smatrao podrškom dječjem zdravlju i tjelesnom razvoju. Aristotel (384. – 322. pr. Kr.), Platonov učenik, svoju je koncepciju o obrazovanju iznio u djelu *Politika*, navodeći da do dobi od pet godina nema potrebe za naprezanjem uma. Međutim, poznati grčki filozof upozorava da će biti potrebno raditi na *uklanjanju pune lijenosti tijela*. Stoga djecu treba potaknuti na kretanje različitim sredstvima, posebice kroz igru. Treba ih pripremiti i za posao koji ih poslije čeka te bi njihova igra trebala predstavljati obrise vježbi koje će provoditi u starijoj dobi. I poznati rimski filozof i govornik Marko Fabije Kvintilijan (35. – 118.) upućuje na važnost igre u životu djeteta. Preporučuje korištenje igre kao drevnog oblika poučavanja. Smatrao je da nastava u ranom uzrastu treba imati zabavni karakter. Renesansa je razdoblje koje u središte stavlja dijete i djetinjstvo, a u humanizmu dolazi do novog viđenja čovjeka kao slobodnoga, neovisnog i kreativnog pojedinca. Školska ustanova koju je osnovao Vittorino da Feltre (1378. – 1446.), *Casa giocosa*, uspostavila je ravnotežu između fizičkih i intelektualnih vježbi, prilagođavajući sedam slobodnih umjetnosti *novim zahtjevima*. Igra je korištena kao nagrada za učenike koji su uspješno ostvarili zadatake učenja. Erazmo Rotterdamski (1466. – 1536.), istaknuti predstavnik renesanse, ističe uvažavanje individualnih posebnosti, navodeći da se sklonosti djeteta otkrivaju u igri. Juan Luis Vives (1492. – 1540.), španjolski filozof, pedagog i teolog, tvrdi da majke imaju odlučujuću ulogu u odgoju djeteta. Smatrao je da odgojni proces treba započeti od najranije dobi, u obliku igre. Majke bi trebale poučavati dijete slovima pomoću igre. Također je smatrao da je igra sredstvo upoznavanja djece. Jan Amos Komenský (1592. – 1670.), češki pedagog, filozof, teolog i književnik, daje igri važnu ulogu, navodeći da ona tijelu daje kretanje, a duhu rekreaciju i oštrinu. Smatrao je da igra potiče potrebu za životom u zajednici, razvija inicijativu, ustrajnost. Jean Jacques Rousseau (1712. – 1778.) u svojem djelu *Emile* poziva da se djeca vrate prirodi. Rousseauova filozofija naglašavala je važnost igre kao instrumenta za razvoj osjetila i osjetilnog prosuđivanja. Smatrao je da je igra djetetovo pravo i da između nje i rada nema suprotnosti (Catalano, 2021).

Poznati pedagozi, Friedrich Fröbel (1782. – 1852.) i Maria Montessori (1870. – 1952.) također su spoznali vrijednost igre te je povezivali s dječjim ponašanjem i naglašavali njezin doprinos razvoju pojedinca (Bilton, 2010).

Teorije igre i pokušaj njezina određenja

Igra je najvažnija, najučestalija i najomiljenija dječja aktivnost, koja djeci pruža veliko uživanje i veselje. U igri se mašta, sanjari, eksperimentira, upoznaju se i uvježbavaju nove vještine i životne uloge. Kroz igru se upoznaje sebe i druge, vježba se tolerancija, međusobno uvažavanje, rješavanje problema, iniciranje i održavanje prijateljstva. Rogulj (2014) ističe da djeca uče igrajući se, a sam je proces stjecanja znanja i novih vještina jednostavan, opuštajući i zabavan. Duran (2011) navodi igru kao jedinu aktivnost u kojoj se spontano i bez osjećaja neuspjeha isprobavaju razne mogućnosti. Jednostavno rečeno, igra je ogledalo onoga što je djetetu važno (Klarin, 2017). Međutim, unatoč činjenici da se igra može intuitivno prepoznati, potpuni konsenzus o formalnoj definiciji još uvijek ne postoji (White, 2012). Shinn (2016, prema Catalano, 2021) slikovito opisuje igru, navodeći kako ona klizi između sinergije i sukoba, slobode i prisile, iznenađenja i predvidljivosti, fantazije i stvarnosti, ozbiljnosti i neozbiljnosti, reda i opasnosti, natjecanja i suradnje, pregovaranja i sukoba. Jenvey i Jenvey (2002) definirali su igru kao bitan čimbenik razvoja dječjih društvenih, emocionalnih, fizičkih i kognitivnih vještina. Huizinga (1992) opisuje igru kao slobodnu aktivnost koja povećava unutarnju motivaciju igrača. Pojedini znanstvenici (Eberle, 2014; Else, 2014) navode jedinstvene karakteristike igre, ističući da je to aktivnost koja se odvija spontano, sudjelovanje u njoj je dobrovoljno, sama je sebi svrhom i najčešće nema nekakav cilj, zabavna je, puna preokreta i igračima pruža osjećaj zadovoljstva. Kao što je vidljivo iz navedenoga, u literaturi se nalaze različita tumačenja dječje igre. Raznolikost definicija proizlazi iz različitih teorija igara koje su prihvatili znanstvenici i njima se vodili pri definiranju ovoga složenog fenomena. Prema Mellou (1994), teorije igre mogu se klasificirati u dvije velike skupine: klasične teorije (nastale u 19. i ranom 20. stoljeću) i suvremene teorije (nastale nakon 1920. godine). Klasične teorije, koje nastoje pružiti razlog ili svrhu igre i njezinih funkcija, jesu: teorija viška energije – teorija opuštanja i teorija prakse – teorija rekapitulacije. Svaki par predstavlja kontrast u tumačenju načina na koji igra troši energiju ili se koristi instinktima. Teorija viška energije i teorija opuštanja definiraju igru kao način upravljanja energijom. Prema prvoj teoriji, igra je način rješavanja viška energije, a prema drugoj igra je način stvaranja potrebne energije. I teorija prakse i teorija rekapitulacije definiraju igru u odnosu na instinkte: za prvu je igra način pripreme djece za odrasli život prakticiranjem vještina potrebnih za odrastanje, odnosno život u odrasloj dobi, dok druga teorija pretpostavlja da igra pomaže djeci da se oslobode disfunkcionalnih primitivnih instinkata. U suvremene teorije, koje nam pomažu razumjeti ulogu igre u dječjem razvoju, ubrajaju se: psihoanalitička teorija, teorija traženja uzbuđenja, metakomunikativna teorija i kognitivne teorije. Prema psihoanalitičkoj teoriji, koju

su razvili Sigmund Freud i njegovi sljedbenici, djeca se igraju kako bi se oslobodila negativnih osjećaja, izazvanih traumatičnim događajima ili osobnim sukobima, čime postižu veću emocionalnu stabilnost. Bez katarze koju igra pruža, djeca bi cijeli život mogla osjećati posljedice negativnih osjećaja i traume. Prema teoriji traženja uzbuđenja, u središnjem živčanom sustavu djeteta postoji potreba ili nagon za održavanjem uzbuđenja na optimalnoj razini. Igra omogućuje organizmu traženje izvora uzbuđenja koji pružaju određene informacije/stimulacije. Gregory Bateson, začetnik metakomunikativne teorije, smatra da životinje i ljudi komuniciraju na dvije ili više razina odjednom i takvu aktivnost naziva metakomunikacijom, odnosno komunikacijom koja primatelju govori kako protumačiti primljeno. Djeca su sposobna razumjeti razliku između aktivnosti u igri i aktivnosti izvan igre (npr. udarci koje djeca izmjenjuju u igri različiti su od udaraca u stvarnom životu). Kognitivne teorije igre (npr. Jeana Piageta i Leva S. Vygotskog) nastoje shvatiti točan odnos između igre i kognitivnog razvoja. Ni jedna definicija ni teorija igre ne mogu obuhvatiti sve poglede, percepcije, iskustva i očekivanja koji su s njom povezani. Unatoč tomu, ipak postoji široko slaganje među teoretičarima različitih znanstvenih disciplina koji se bave igrom da ona znatno pridonosi razvoju djece (Kernan, 2007).

Vrste igara

Budući da je igru vrlo teško definirati s obzirom na njezinu složenost, teškoće se javljaju i u samoj klasifikaciji dječjih igara. Klasifikacija ima mnogo, no jedna od novijih koja uvažava različite aspekte dječjeg razvoja predlaže podjelu na (prema Klarin, 2017):

- Fizičke igre – obuhvaćaju, osim fizičkih, i istraživačke, manipulativne te konstruktivne igre.
- Igre pretvaranja – obuhvaćaju dramske igre, igranje uloga, igre fantazije, početno pisanje i računanje te sociodramske igre.
- Jezične igre – obuhvaćaju sve igre koje uključuju zvuk i riječi.
- Igre s pravilima – obuhvaćaju igre u kojima znatnu ulogu ima jezik, a uključuju dogovaranje, pregovaranje i samokontrolu.
- Kreativne igre – uključuju igre u kojima dijete istražuje te se koristi tijelom i materijalima kako bi nešto učinilo ili izrazilo svoje osjećaje, ideje i misli.

Osim navedene klasifikacije igara, kao posebnu vrstu igara važno je istaknuti *računalne igre*, koje su nastale razvojem novih tehnologija te omogućuju djeci igranje

u virtualnom svijetu. Prema prostoru u kojem se odvijaju, igre se mogu podijeliti u dvije velike grupe: igre u zatvorenim prostorima i igre na otvorenom. Znanstvenici upućuju na novi trend, prema kojem djeca provode više vremena baveći se sjedilačkim aktivnostima u zatvorenom prostoru, umjesto igrajući se na otvorenom (Mainella, Agate i Clark, 2011). Na dramatično povećanje sjedilačkog ponašanja u velikoj mjeri utječe pretjerana roditeljska briga za sigurnost djece (Boreham i Riddoch, 2001). Uz navedeno, i nove tehnologije zadržavaju djecu u zatvorenim prostorima, nudeći im mogućnost virtualnog igranja čak i onih igara koje se igraju vani na otvorenom (Çobanoglu, Tagrikulu i Gül, 2018). Dječje igre na otvorenom kao da nestaju i gube svoju draž. Nažalost, njihov potencijal koji može potaknuti holistički razvoj djeteta ostaje neiskorišten. Stoga će u nastavku biti više riječi o važnosti dječje igre na otvorenom i njezinu pozitivnom učinku na dječji rast i razvoj.

Igre na otvorenom

Priroda je prostor za razvoj krojen po mjeri djeteta (Renz-Polster i Hüther, 2017). Prirodni okoliš sam po sebi djeci predstavlja dinamično, raznoliko, izazovno i zanimljivo igralište, što je preduvjet kvalitetne igre i brojnih iskustava koja podupiru učenje i razvoj. U prirodi djeca imaju mogućnost istraživati, stvarati, graditi, uništavati, naučiti na koji način iskoristiti neke predmete na otvorenom (Demiriz, Karadağ i Ulutaş, 2003, prema Baysal, Ocak i Öztürk, 2022) te samim time i razvijati različite sigurnosne vještine koje će im trebati u odrasloj dobi (Rivkin, 1997). Vanjski okoliš nudi jedinstvene stimulanse koji plijene pozornost i interes djece. Štapići, kamenje, cvijeće, tlo, voda itd. istražuju se sa znatiželjom i željom za učenjem jer nude bezbrojne mogućnosti za igru (Bento i Dias, 2017). Prirodni materijali potiču dječju maštu. U ovom procesu davanja novog značenja objektima (npr. štap može biti pištolj, čamac ili olovka), moguće je mobilizirati vještine povezane s divergentnim razmišljanjem, kreativnošću i rješavanjem problema (White, 2019). Skakanje, trčanje, penjanje, guranje, povlačenje, bacanje i hvatanje neke su od dječjih omiljenih aktivnosti za igru na otvorenom. Sve ove aktivnosti zahtijevaju fizičku snagu, što osigurava pravilno funkcioniranje krvožilnoga, dišnog i probavnog sustava (Arnas, 2007, prema Baysal i sur., 2022). Manjak tjelesne aktivnosti povezuje se i s većom pretilošću djece (Boardman, Onge, Rogers i Denney, 2005). Igre na otvorenom utječu na razvoj prosocijalnog ponašanja male djece (Junaedah i Ahmad, 2020), a upravo takvo ponašanje smatra se važnom dimenzijom pozitivnog razvoja (Ferreira, Cadima, Matias, Vieira, Leal i Matos, 2016). Ulset, Vitaro, Brendgen, Bekkhus i Borge (2017) navode da igra u prirodi smanjuje simptome nepažnje i hiperaktivnosti. Djeca koja se igraju vani

ne samo da razvijaju pozitivan stav prema okolišu nego i rastu, emocionalno i akademski sudjelujući u kreativnim igrama, razvijajući inicijativu, istražujući svojstva predmeta ili onoga što vide u svojoj okolini (Singer i Singer, 2000). Povećani kontakt s prirodom također poboljšava način na koji djeca uče, formalno i neformalno. Učenje na otvorenom omogućuje im razvijanje vitalne veze između vanjskog svijeta i onoga što pedagozi nazivaju dječjim „unutarnjim, skrivenim, afektivnim svijetom“ (Moore, 2005, prema Moss, 2012). Igre na otvorenom iznimno su važne aktivnosti za samorazvoj i samosvijest pojedinca. Na primjer, u studiji provedenoj u Engleskoj, zaključeno je da je nakon sudjelovanja u programima na otvorenom kod većine pojedinaca porasla razina samopouzdanja i njihova sposobnost samostalnog djelovanja te su počeli gledati na vanjski svijet i svoj život mnogo realnije (Hopkins i Putnam, 2013). U interakciji s prirodom djeca dobivaju priliku baviti se raznim sportovima, imaju mogućnost razvijati svoju osjetljivost i empatiju i samim time s ljubavlju pristupati ljudima i drugim živim bićima. Djeca koja se igraju u prirodi život shvaćaju smislenije (Öztürk, 2009, prema Çobanoğlu, Tagrikulu i Gül, 2018). Gladwell, Brown, Barton, Tarvainen, Kuoppa, Pretty i suradnici (2012) ističu da boravak u prirodi dovodi do smanjenja razine stresa, opuštanja autonomnoga živčanog sustava pojedinca i aktivacije urođenog osjećaja povezanosti s prirodom. Djeca koja se igraju u prirodi imaju pozitivnije stavove i znanja o okolišu te se povećava vjerojatnost da će poslije u životu imati razvijeniju ekološku svijest i više se brinuti o prirodi (Zhang, Goodale i Chen, 2014). U brojnim su zemljama stope pretilosti, samoozljeđivanja i poremećaja mentalnog zdravlja, dijagnosticiranih kod djece, znatno porasle, što se pripisuje sada dobro poznatom fenomenu *poremećaja nedostatka prirode* (Louv, 2005), koji proizlazi iz ograničenog pristupa djece vanjskim prostorima i prirodnom okruženju.

Rizična igra

Pojam rizične igre na otvorenom vrlo je širok i može obuhvatiti mnogo različitih iskustava. Na temelju promatranja igre male djece u dobi od tri do pet godina Sandseter (2007) predlaže sljedećih šest kategorija rizične igre: igre na velikim visinama (npr. penjanje na drvo i sl.), igre koje uključuju veliku brzinu (npr. sanjkanje i sl.), igre opasnim alatima (čekić, čavli i sl.), igre u blizini opasnih elemenata (cesta, voda), grube igre (npr. hrvanje) i igre tijekom kojih se djeca mogu izgubiti, odnosno igre koje se odvijaju na skrovitim mjestima bez nadzora odraslih (npr. igre u šumi i sl.). Brussoni, Olsen, Pike i Sleet (2012) koriste se izrazom slobodna igra kada govore o igri koja može uključivati određene elemente rizika. Definiraju je kao intrinzično motiviranu igru, kojoj često nedostaju granice i struktura, a koja može u osnovi poti-

cati dječji holistički rast i razvoj. Navedeni autori naglašavaju da se iznimno vrijedno učenje događa u uvjetima neizvjesnosti, gdje su potrebni pokušaji i pogreške, a uključen je i element rizika. Preuzimanje rizika u situacijama igre potiče djecu da izazovu i testiraju razinu svojih kompetencija i pokažu svoje vještine dok istražuju granice (Little, Wyver i Gibson, 2011). Djeci treba dati priliku da nauče procijeniti rizik u sigurnim i kontroliranim situacijama, a preuzimanje rizika tijekom igre omogućuje djeci kontinuiranu samoprocjenu razine vlastitoga fizičkog, emocionalnog, duhovnog i kognitivnog razvoja (Stevens, 2013). Little (2020) objašnjava da se rizična igra ne odnosi na opasno i bezobzirno ponašanje ili guranje djece iznad njihovih sposobnosti ili igranje u opasnim područjima. Umjesto toga, rizična igra odnosi se na igru koja uključuje uzbuđljive, fizički izazovne aktivnosti poput penjanja, skakanja, balansiranja ili grube igre, kao i skrivanje ili osamu od stalnog nadzora odraslih. Ove aktivnosti pružaju osjećaj zabave, užitka i uzbuđenja. Iz djetetove perspektive, rizična igra zapravo je samo igra i dio prirodnog napredovanja u njegovu učenju dok isprobava nove stvari, svladava izazove i proširuje svoje vještine, izlazeći iz zone udobnosti kako bi pomaknulo granice svojih trenutačnih mogućnosti. Međutim, ishod rizične igre može biti i pozitivan, ali i negativan. Pozitivan ishod može biti zadovoljstvo u prevladavanju straha i svladavanju određene vještine, dok negativan može biti neuspjeh ili fizička ozljeda. Za razliku od ovladavanja vještinama i prevladavanja straha samoga po sebi nagrađujućeg, neuspjeh u rizičnim igrama također pomaže djeci da se nauče nositi s razočarenjima, izgrađuju otpornost i promiču samopouzdanje (Little, Sandseter i Wyver, 2012). Osim navedenog, rizična igra potiče i dječju upornost, poduzetnost, razvija sposobnost rješavanja problema (Stephenson, 2003), neovisnost, snalažljivost i samoregulaciju (Whitebread, 2012). Ova vrsta igre omogućuje djetetu suočavanje sa stresnim situacijama te pridonosi razvoju strategija za rješavanje takvih situacija (Panić i Višnjić-Jevtić, 2020). Nažalost, današnje društvo često zanemaruje važnost rizika za učenje i razvoj djece. Kultura straha navodi odrasle da podcjenjuju dječje sposobnosti (Bundy, Lockett, Tranter, Naughton, Wyver, Ragen i Spies, 2009). Zbog ograničenog i smanjenog boravka u prirodnom okruženju te pretjeranog nadzora odraslih, djeca nemaju priliku za *rizičnu* igru na otvorenom pa im je samim time uskraćeno stjecanje vrijednih životnih iskustava. Navedeno potkrepljuje istraživanje Harryja Shiera (2008) koje je proveo s ciljem uspoređivanja prilika za igru i stavova prema sigurnosti tijekom igranja na otvorenom između djece koja žive u Nikaragvi i Ujedinjenom Kraljevstvu. Dok su djeca u Nikaragvi uživala u visokoj razini neovisne mobilnosti i razvila samopouzdanje u pogledu sigurnosti plivajući u jezerima, penjući se po drveću itd., djeca u Ujedinjenom Kraljevstvu bila su pod strožim nadzorom i općenito nisu imala te mogućnosti. Nikaragvanska djeca imaju slobodu igre i pristup mogućnostima igre koji su uskraćeni djeci u tehnološki naprednijim društvima.

Prema zaključku

Posljednjih desetljeća dječja se igra drastično promijenila. Uzroci su višestruki i povezani s razvojem novih tehnologija i promjenama u društvenom, a osobito obiteljskom kontekstu. Pretjerana orijentiranost na ekrane (igranje igrica na internetu, gledanje televizije, rad na računalu i sl.) i prevelika zabrinutost roditelja za dječju sigurnost usmjeravaju i ograničavaju djecu na sjedeće aktivnosti u zatvorenom prostoru i onemogućuju im slobodnu, nestrukturiranu igru na otvorenom, u prirodi. Frost (2012) upozorava da posljedice takvih promjena u dječjoj igri uključuju deficite u socijalnom, fizičkom, kognitivnom i emocionalnom zdravlju, kondiciji i dobrobiti djeteta. Problemi s tjelesnim i mentalnim zdravljem najočitije su posljedice nedovoljnog boravka djece u prirodi, ali postoje i druge, manje vidljive, ali jednako važne, među kojima su opadajuća emocionalna otpornost i opadajuća sposobnost procjene rizika, obje važne životne vještine za čiji je razvoj vitalno iskustvo na otvorenom (Moss, 2012). Budući da su ljudska bića dio prirode, potrebno je vratiti dijete prirodi i prirodu djetetu. Povezanost djeteta s prirodom gradi se od najranije dječje dobi i u tome najvažniju ulogu imaju roditelji. Kako bi se dijete vratilo prirodi, roditelji trebaju s djecom provoditi više vremena u prirodnom okruženju, razvijati kod djece ljubav i poštovanje prema prirodi te ih upućivati na brojne mogućnosti koje im priroda pruža za igru.

LITERATURA

- BAYSAL, E. A., OCAK, I. & ÖZTÜRK, K. (2022). Attitudes of Secondary School Students towards Outdoor Games: A Scale Development Study. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 12 (1), 115–130.
- BENTO, G. & DIAS, G. (2017). The importance of outdoor play for young children's healthy development. *Porto Biomedical Journal*, 2 (5), 157–160.
- BILTON, H. (2010). *Outdoor learning in the early years: management and innovation*. NY: Routledge.
- BOARDMAN, J. D., ONGE, J. M. S., ROGERS, R. G. & DENNEY, J. T. (2005). Race differentials in obesity: the impact of place. *Journal of health and social behavior*, 46 (3), 229–243.
- BOREHAM, C. & RIDDOCH, C. (2001). The physical activity, fitness and health of children. *Journal of Sports Sciences*, 19 (12), 915–929.
- BRUSSONI, M., OLSEN, L. L., PIKE, I. & SLEET, D. A. (2012). Risky play and children's safety: Balancing priorities for optimal child development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 9 (9), 3134–3148. doi: 10.3390/ijerph9093134
- BUNDY, A. C., LUCKETT, T., TRANTER, P. J., NAUGHTON, G. A., WYVER, S. R., RAGEN, J. & SPIES, G. (2009). The risk is that there is 'no risk': A simple, innovative intervention to increase children's activity levels. *International Journal of Early Years Education*, 17 (1), 33–45. <https://doi.org/10.1080/09669760802699878>
- CATALANO, H. (2021). A History of Children's Play from the Earliest Days of Humanity to Nowadays: Historical and Conceptual Review. *Astra Salvensis - revista de istorie si cultura*, 9 (19), 219–238.
- ÇOBANOĞLU, E. O., TAGRIKULU, P. & GÜL, A. C. (2018). Games from Generation X to Generation Z. *Universal Journal of Educational Research*, 6 (11), 2604–2623.
- DURAN, M. (2011). *Dijete i igra* (4. izdanje). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- EBERLE, S. G. (2014). The Elements of Play: Toward a Philosophy and a Definition of Play. *American Journal of Play*, 6 (2), 214–233.
- ELSE, P. (2014). *Making Sense of Play*. New York: McGraw-Hill.
- FERREIRA, T., CADIMA, J., MATIAS, M., VIEIRA, J. M., LEAL, T. & MATOS, P. M. (2016). Preschool children's prosocial behavior: The role of mother-child, father-child and teacher-child relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 25 (6), 1829–1839. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0369-x>
- FROST, J. L. (2012). The changing culture of play. *International Journal of Play*, 1 (2), 117–130.

- GLADWELL, V. F., BROWN, D. K., BARTON, J. L., TARVAINEN, M. P., KUOPPA, P., PRETTY, J., et al. (2012). The effects of views of nature on autonomic control. *European Journal of Applied Physiology*, 112 (9), 3379–3386.
- HOPKINS, D. & PUTNAM, R. (2013). *Personal growth through adventure*. London: Routledge.
- HUIZINGA, J. (1992). *Homo ludens: o podrijetlu kulture u igri*. Zagreb: Naprijed.
- JENVEY, V. B. & JENVEY, H. L. (2002). Criteria used to categorize children's play: Preliminary findings. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 30 (8), 733–740. <https://doi.org/10.2224/sbp.2002.30.8.733>
- JUNAEDA, S. B. T. & AHMAD, M. A. (2020). The Outdoor Learning Modules Based on Traditional Games in Improving Prosocial Behaviour of Early Childhood. *International Education Studies*, 13 (10), 88–104.
- KERNAN, M. (2007). *Play as a Context for Early Learning and Development*. Dublin: National Council for Curriculum and Assessment.
- KLARIN, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- LITTLE, H., WYVER, S. & GIBSON, F. (2011). The influence of play context and adult attitudes on young children's physical risk-taking during outdoor play. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19 (1), 113–131.
- LITTLE, H., SANDSETER, E. H. & WYVER, S. (2012). Early childhood teachers' beliefs about children's risky play in Australia and Norway. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 13 (4), 300–316.
- LITTLE, H. (2020). Promoting children's risky play in outdoor learning environments. <https://theeducationhub.org.nz/promoting-childrens-risky-play-in-outdoor-learning-environments/>
- LOUV, R. (2005). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Algonquin Books, Chapel Hill.
- MAINELLA, F. P., AGATE, J. R. & CLARK, B. S. (2011). Outdoor-based play and reconnection to nature: A neglected pathway to positive youth development. *New Directions for Youth Development*, 130, 89–104.
- MELLOU, E. (1994). Play theories: A contemporary review. *Early Child Development and Care*, 102 (1), 91–100. <https://doi.org/10.1080/0300443941020107>
- MOSS, S. (2012). *Natural Childhood*. UK: National Trust.
- PANIĆ, F. & VIŠNJIĆ-JEVTIĆ, A. (2020). Samoprocjena roditeljskih i odgojiteljskih stavova prema rizičnoj igri. U A. Višnjić-Jevtić, B. Filipan-Žignić, G. Lapat & K. Mikulan (Ur.), *Jezik, književnost i obrazovanje – suvremeni koncepti* (pp. 227-235). Čakovec: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- RENZ-POLSTER, H. i HÜTHER, G. (2017). *Kako danas djeca rastu: priroda kao prostor za razvoj: novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- RIVKIN, M. (1997). The Schoolyard Habitat Movement: What It Is and Why Children Need It. *Early Childhood Education Journal*, 25 (1), 61–66.
- ROGULJ, E. (2014). Influence of the New Media on Children's Play. *Croatian Journal of Education*, 16 (1), 267–277.
- SANDSETER, E. (2007). Categorising risky play: How can we identify risk-taking in children's play? *European Early Childhood Education Research Journal*, 15 (2), 237–252.
- SHIER, H. (2008). The right to play in Nicaragua. *Playwords*, 37, 12–15.
- SINGER, D. & SINGER, J. L. (2000). *Make-believe: games and activities for imaginative play*. Washington, DC: Magination Press.
- STEPHENSON, A. (2003). Physical risk-taking: dangerous or endangered? *Early Years*, 23 (1), 35–43.
- STEVENS, C. (2013). *The growing child: Laying the foundations of active learning and physical health*. New York: Routledge.
- WHITE, J. (2019). *Playing and Learning Outdoors*. London: Routledge.
- WHITE, R. E. (2012). *The Power of Play: A Research Summary on Play and Learning*. Minnesota: Minnesota Children's Museum.
- WHITEBREAD, D. (2012). *The Importance of Play*. Brussels: Toy Industries of Europe.
- ULSET, V., VITARO, F., BRENDGEN, M., BEKKHUS, M. & BERGE, A. (2017). Time spent outdoors during preschool: Links with children's cognitive and behavioral development. *Journal of Environmental Psychology*, 52, 69–80.
- ZHANG, W., GOODALE, E. & CHEN, J. (2014). How contact with nature affects children's biophilia, biophobia and conservation attitude in China. *Biological Conservation*, 177, 109–116.

OUTDOOR PLAY – SPACE FOR HOLISTIC DEVELOPMENT OF A CHILD

Abstract

Play is the primary, the most important, and favorite children's activity during early and middle childhood. Children are most frequently intrinsically motivated to play. Play brings great joy and satisfaction to children. One of the functions of play is to prepare children for the future. The roots of play can be traced far back into the past. Children's games were developing simultaneously with society. The fast development of engineering and technology has had a great influence on children's play. Some new games and new ways of playing have emerged. Children's play has largely moved from the real into the virtual world. The number of children who stay at home and spend time playing various games on the internet has been on the increase. The number of children who like to play outside, in the open space, has decreased significantly. The games children used to play outside seem to have disappeared and lost their beauty and appeal. From the pedagogical perspective, there is justified concern about the reduced number of children who engage in outdoor play. The aim of this paper is to point out the importance and benefit of outdoor play for children as it enables the holistic development of a child. Play in natural environments enables children to explore their own skills and abilities. Through play, children learn about themselves and the world around them, develop their imagination and creativity, and enrich and develop their senses: touch, smell, vision, hearing, taste, and kinesthetic senses. In outdoor play, children become explorers, builders, creators, and innovators. They think, make connections between concepts, draw conclusions, solve problems, gain new motor skills, and develop various abilities and proficiencies. While playing with other children, they learn to cooperate, become tolerant, communicate better, take responsibility, help, share things, accept themselves and other people as they are, and appreciate nature. It is important to bring children back to nature and nature back to children. By spending time outdoors, children develop positive attitudes towards the environment and become aware of the importance of its preservation.

KEYWORDS: *children, development of environmental awareness, holistic development, outdoor play*